

Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
Zakład Wytrzymałości Materiałów i Konstrukcji

Wykład 6

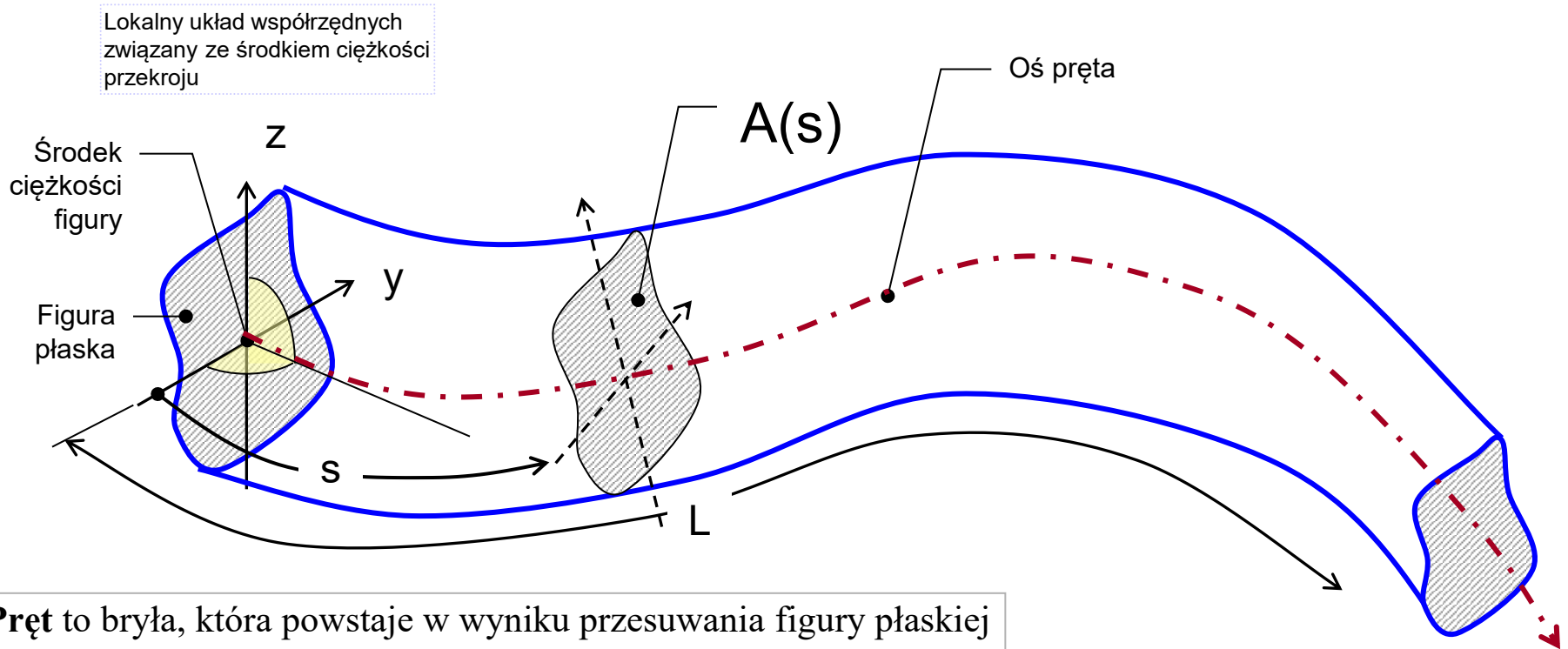
Wytrzymałość pręta

Siły wewnętrzne w pręcie

Zasada de Saint Venant'a

Pręty ściskane i rozciągane

Definicja pręta

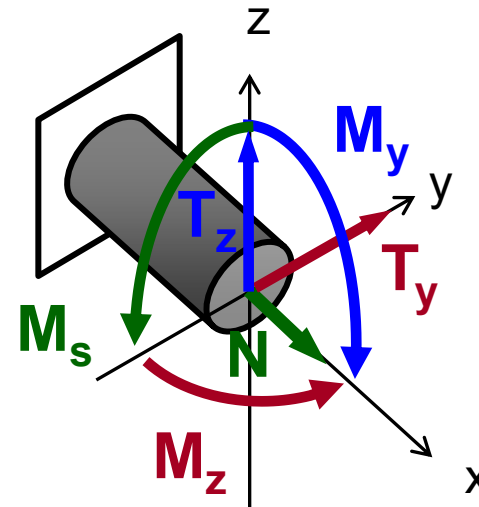
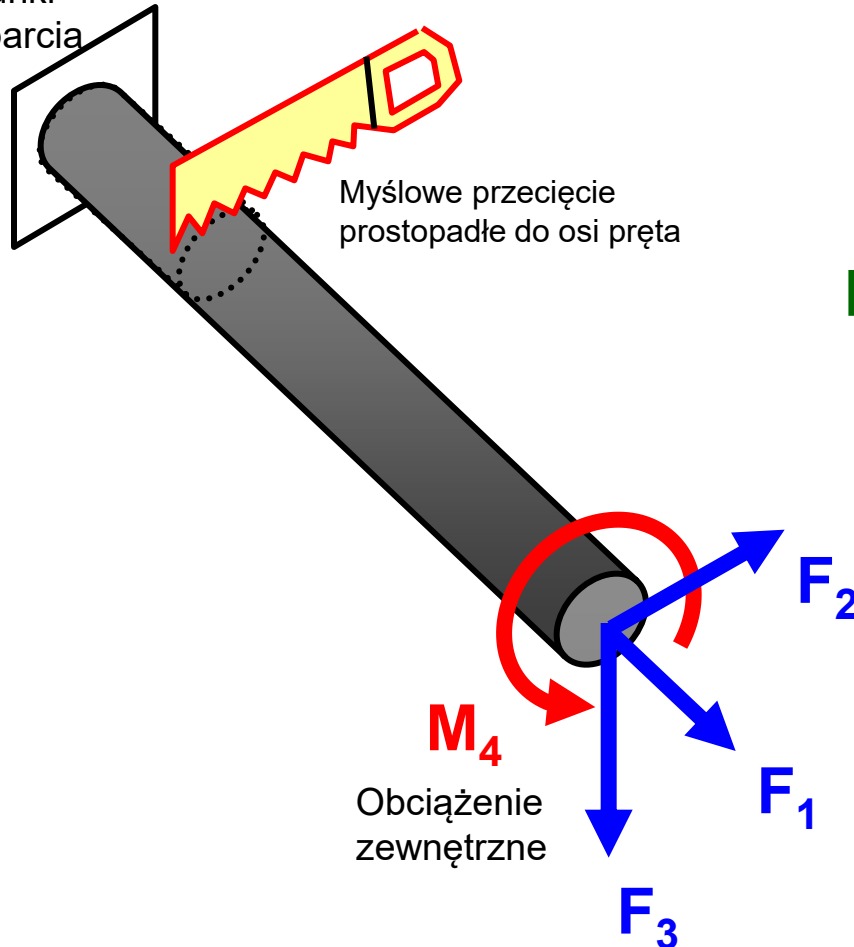
Pręt to bryła, która powstaje w wyniku przesuwania figury płaskiej (*przekroju poprzecznego*) wzdłuż linii prostej lub zakrzywionej (*osi pręta*) tak, by środek ciężkości figury zawsze pozostawał na tej osi, a płaszczyzna figury była do niej prostopadła.

Jeśli figura płaska nie obraca się w trakcie przesuwania, to jest to **pręt pryzmatyczny**, jeśli dodatkowo nie zmienia się kształt i wymiary figury to jest to **pręt o stałym przekroju**.

Siły wewnętrzne w pręcie

Warunki podparcia

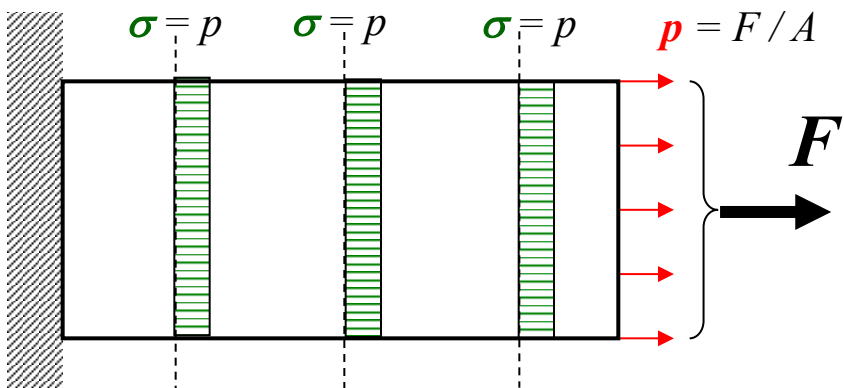
Lokalny układ współrzędnych przekroju związany z jego osiami centralnymi

Składowe wysiłku przekroju:

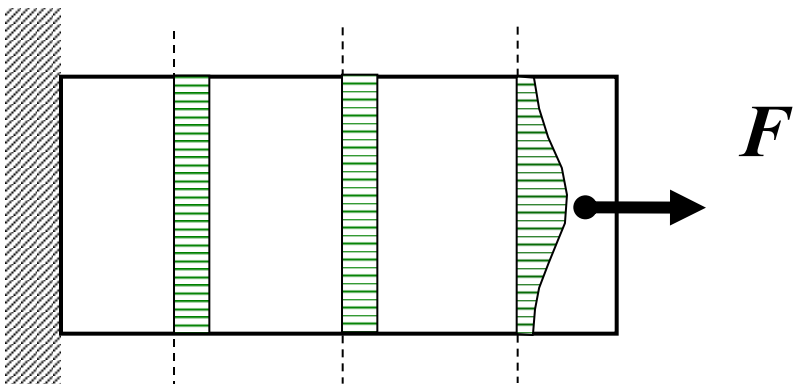
- N - siła normalna
- T_y - składowa siły tnącej
- T_z - składowa siły tnącej
- M_s - moment skręcający
- M_y - składowa momentu gnącego
- M_z - składowa momentu gnącego

Funkcje rozkładu składowych wysiłku przekroju w konstrukcji prętowej wzdłuż kolejnych prętów będziemy wyznaczać z równań równowagi myślowo wyciętego jej fragmentu odpowiednią płaszczyzną myślowego przecięcia

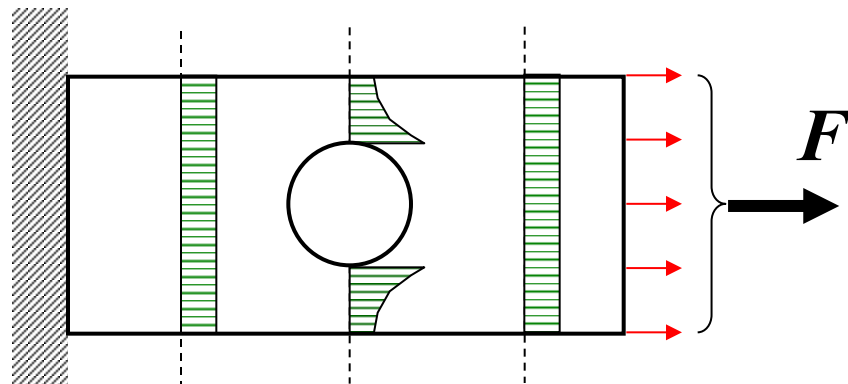
Zasada de Saint Venanta

Rozważmy cieką tarczę prostokątną umocowaną jednym końcem i obciążoną równomiernie na przeciwległym brzegu siłą rozciągającą F

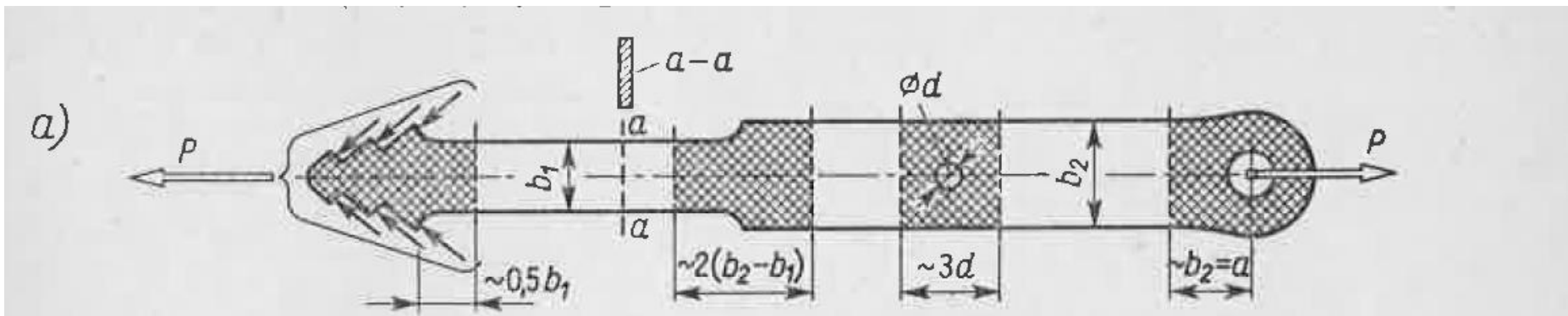

Jeżeli na pewien niewielki fragment ciała sprężystego działają dwa różne, ale statycznie równoważne obciążenia, to w odległościach dużych w porównaniu do gabarytu tego fragmentu powstają praktycznie takie same stany naprężenia i odkształcenia.

Zasada de Saint Venanta

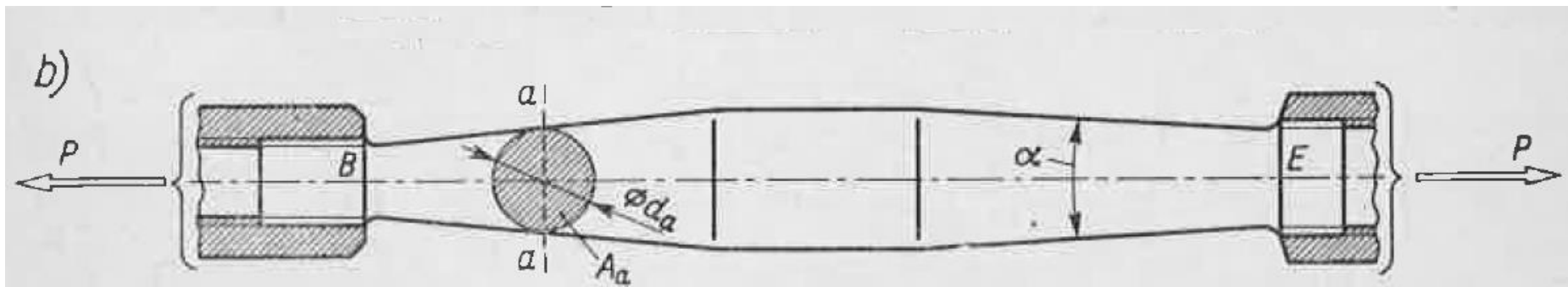
Przedziały stosowalności modelu pręta do rzeczywistych elementów obciążonych siłami wzdłużnymi.

Nierównomierność rozkładu naprężeń σ obserwujemy w przypadku raptownych zmian przekroju, tzw. karbów (np. raptowne zwężenia lub otwory).

Nierównomierność ta ogranicza się do otoczenia karbu (zakratkowane obszary), w których nie można stosować prostych wzorów WK.

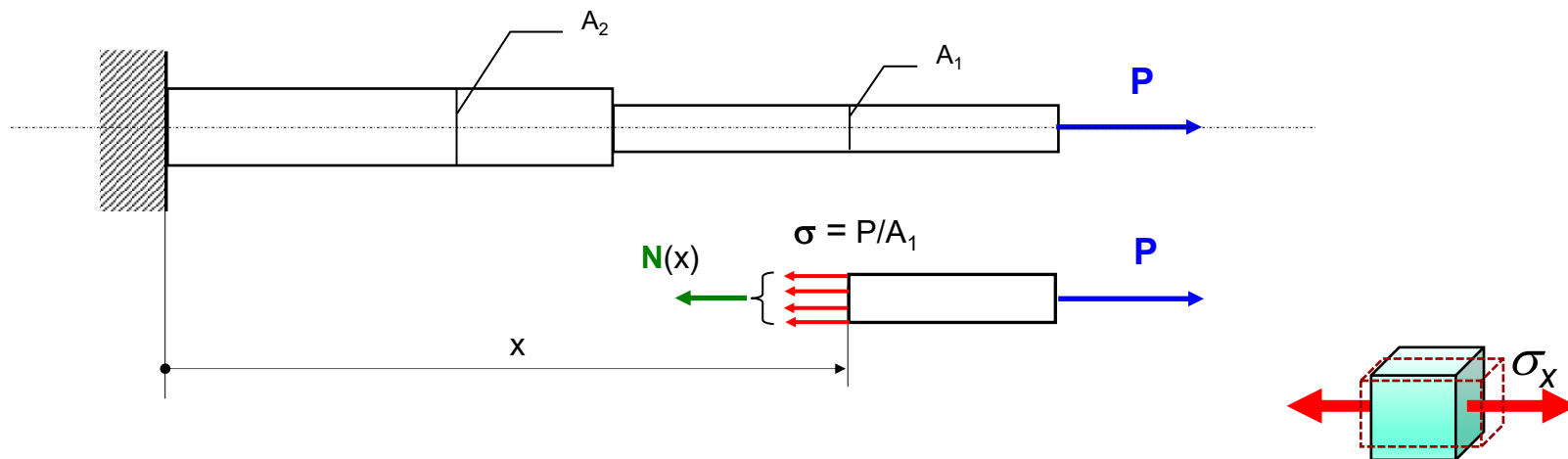
Wzory analityczne WK możemy stosować poza zakratkowanymi obszarami.

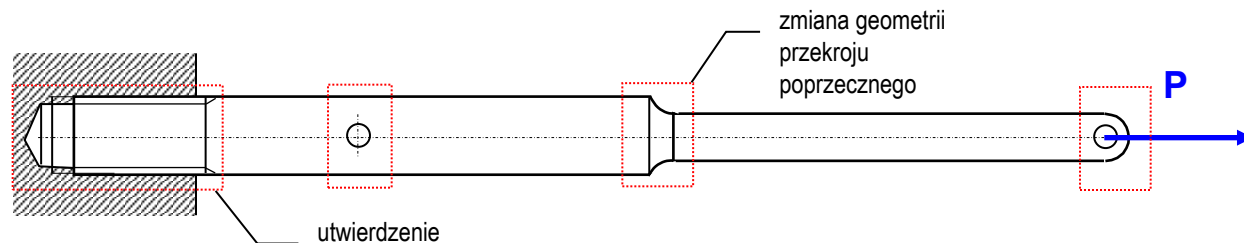
Zasada de Sait-Venanta pozwala na idealizację w budowie prostych modeli obliczeniowych dla różnych elementów konstrukcji.

Pręty rozciągane i ściskane

W modelu pręta idealnego obciążonego siłami wzdłużnymi zakładamy równomierny rozkład naprężeń normalnych w całym przekroju myślowego przecięcia

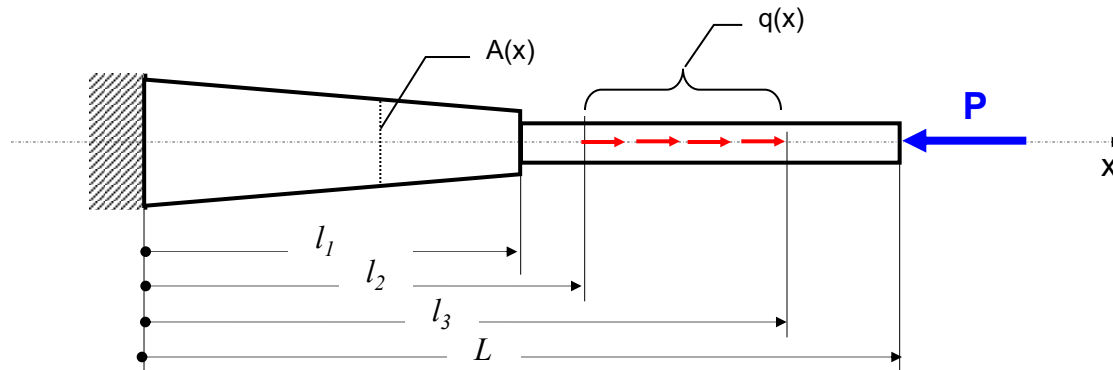

Rzeczywiste pręty wykazują odstępstwa od tego modelu w takich obszarach jak miejsca wprowadzenia siły, miejsca skokowej zmiany geometrii przekroju, utwierdzenia, strefy kontaktu. Zgodnie z zasadą de Saint Venanta, model pręta idealnego jest słuszny poza takimi obszarami

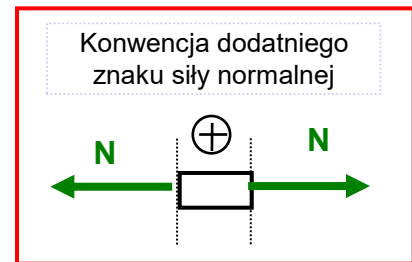
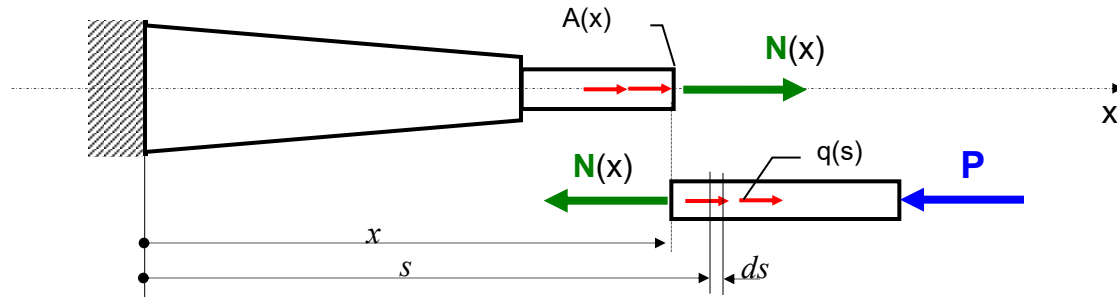

Podstawowe zależności dla pręta obciążonego siłami osiowymi

Rozważmy model pręta prostego poddany działaniu sił osiowych

Interesującą nas zmienność siły normalnej wzdłuż długości pręta wyznaczmy **analizując równowagę myślowo odciętego fragmentu pręta**. Musimy przy tym rozważyć kilka myślowych przecięć stosownie do charakteru zmienności funkcji $N(x)$. Dla przykładu wyznaczmy równowagę fragmentu pręta po dokonaniu myślowego cięcia w przedziale $x \in (l_2, l_3)$.

Obie części pręta przeciętego płaszczyzną myślową są w stanie równowagi. Poszukiwaną wartość siły normalnej $N(x)$ znajdziemy analizując równowagę na kierunku x jednej z tych części. Jak widać analiza równowagi części na prawo od przecięcia nie wymaga znajomości reakcji w miejscu utwierdzenia. Zapiszmy dla niej równanie równowagi sił w rzucie na oś x . Warto zauważyć, że o ile zwrot siły normalnej $N(x)$ przyjęto jako dodatni (rozciąganie) to w równaniu równowagi siły przyjmują znaki, jako wektory, zgodnie ze swoim zwrotem względem osi x . Mamy zatem:

$$-N(x) + \int_x^{l_3} q(s) ds - P = 0$$

Podstawowe zależności dla pręta obciążonego siłami osiowymi

Podobnie postąpimy we wszystkich przedziałach:

dla $x \in (l_3, L)$:

$$-N(x) - P = 0$$

dla $x \in (l_2, l_3)$:

$$-N(x) + \int_x^{l_3} q(s) ds - P = 0$$

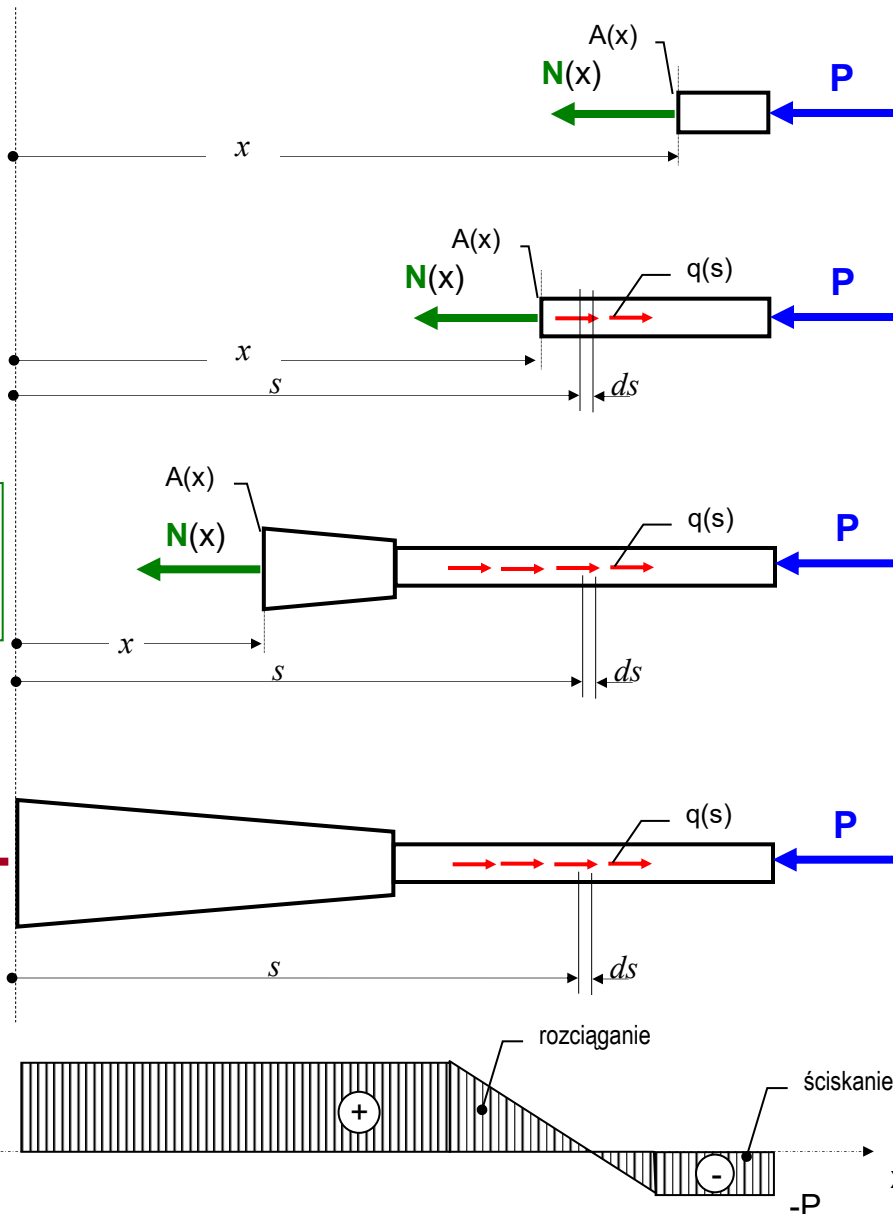
dla $x \in (0, l_2)$:

$$-N(x) + \int_{l_2}^{l_3} q(s) ds - P = 0$$

Możemy też wyznaczyć reakcję utwierdzenia:

$$-R + \int_{l_2}^{l_3} q(s) ds - P = 0$$

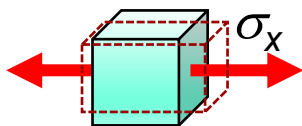
Wyniki przedstawiamy w postaci wykresu rozkładu siły normalnej wzdłuż osi pręta

Podstawowe zależności dla pręta obciążonego siłami osiowymi

W praktyce interesuje nas intensywność siły na jednostkę pola przekroju, czyli naprężenia:

$$\sigma(x) = \sigma_{sr} = \frac{N(x)}{A(x)}$$

Na skutek jednowymiarowego stanu naprężenia pręt dozna odkształceń, które można policzyć z prawa Hooke'a

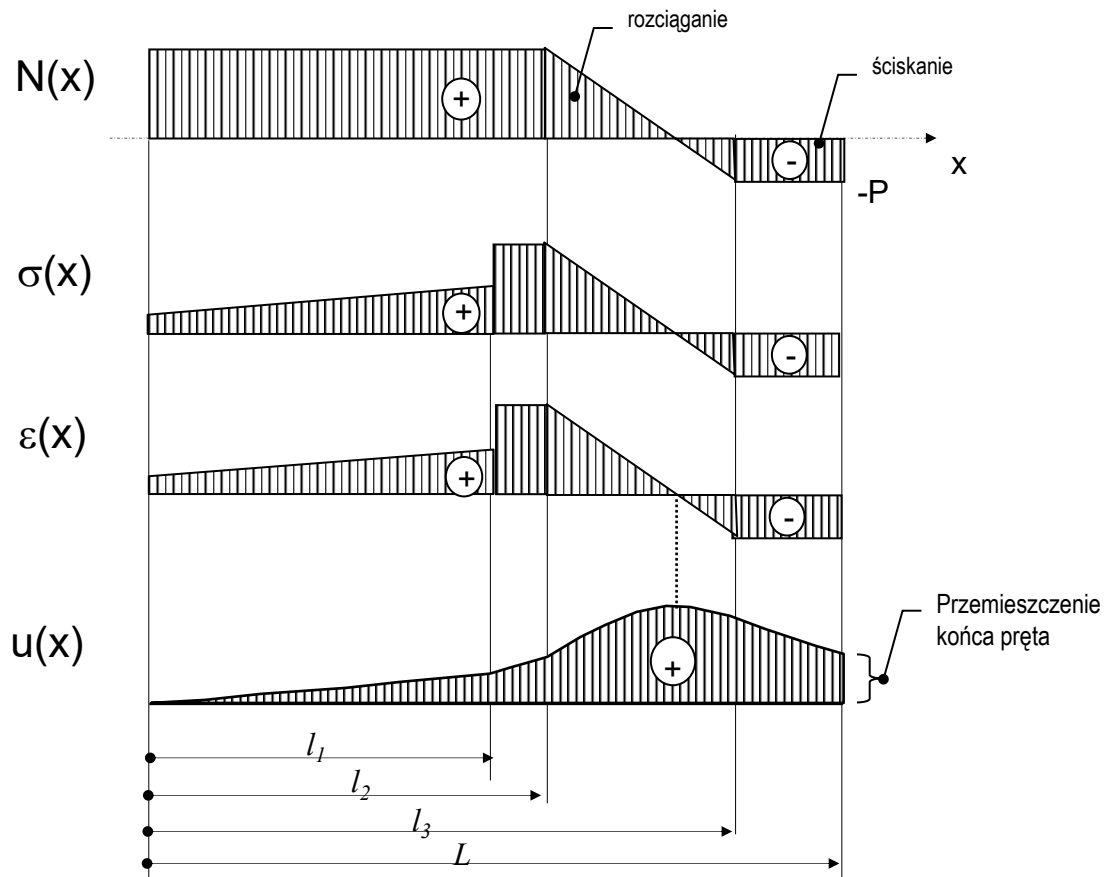
$$\varepsilon(x) = \varepsilon_x = \frac{1}{E} (\sigma_x - \nu(\sigma_y + \sigma_z))$$

→
$$\varepsilon(x) = \frac{1}{E} \sigma_x$$

Istnienie odkształceń wskazuje na skłonność pręta do wydłużania. Możemy wyznaczyć funkcję przemieszczeń całkując funkcję odkształceń:

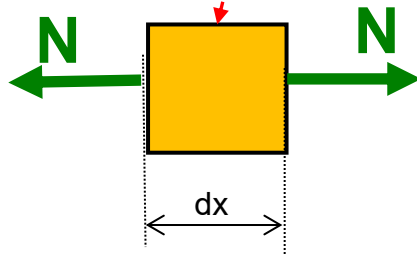
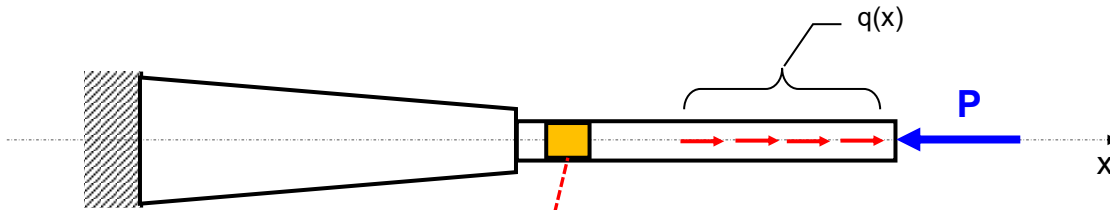
$$u(x) = \int_0^x \varepsilon(x) dx$$

Wyniki analizy możemy przedstawić zatem na wykresach:

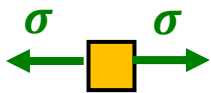

Rozkład wzdłuż długości pręta: siły normalnej $N(x)$, naprężenia normalnego $\sigma(x)$, odkształcenia $\varepsilon(x)$ i funkcji przemieszczeń $u(x)$

Energia sprężysta pręta obciążonego siłami osiowymi

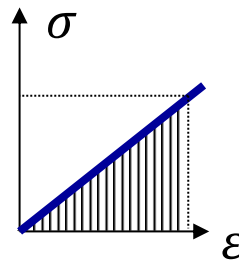

Stan naprężenia

Prawo Hooke'a

$$\varepsilon = \frac{\sigma}{E}$$

Energia sprężysta rozciągania:

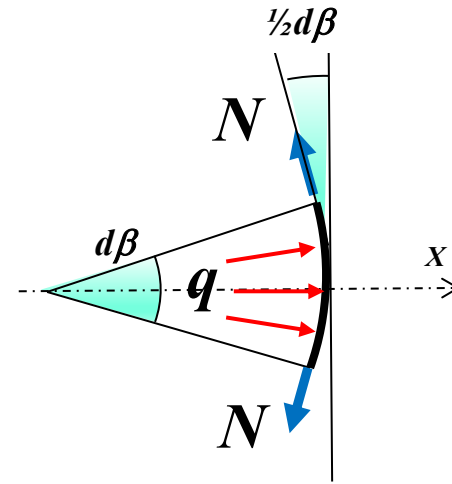
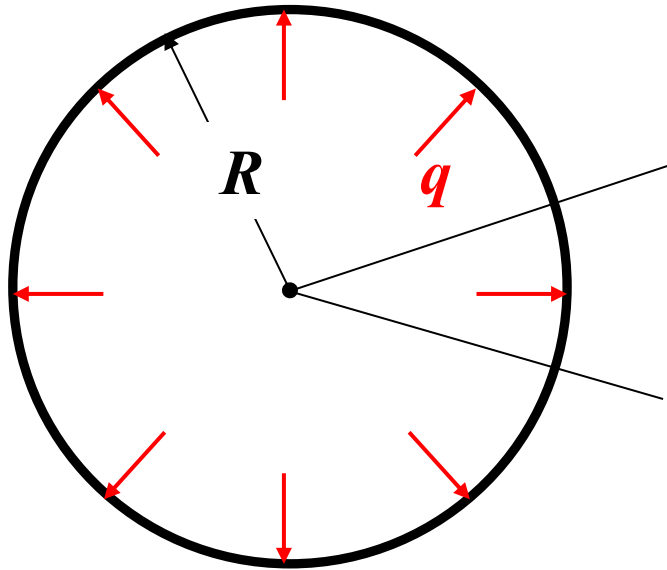
$$dU = \frac{1}{2} \sigma(x) \varepsilon(x) dV$$

$$U = \frac{1}{2} \int_0^l \frac{\sigma^2(x)}{E} A dx$$

$$U = \frac{1}{2} \int_0^l \frac{N^2(x)}{AE} dx$$

Pierścień kołowy

Pierścień kołowy o promieniu R i polu przekroju A , obciążono wydatkiem q
Znaleźć siłę i naprężenia w pierścieniu

Równanie sił na kierunku x :

$$q R d\beta - 2 N \sin \frac{d\beta}{2} = 0$$
$$\cong \frac{d\beta}{2}$$

Siła w pierścieniu:

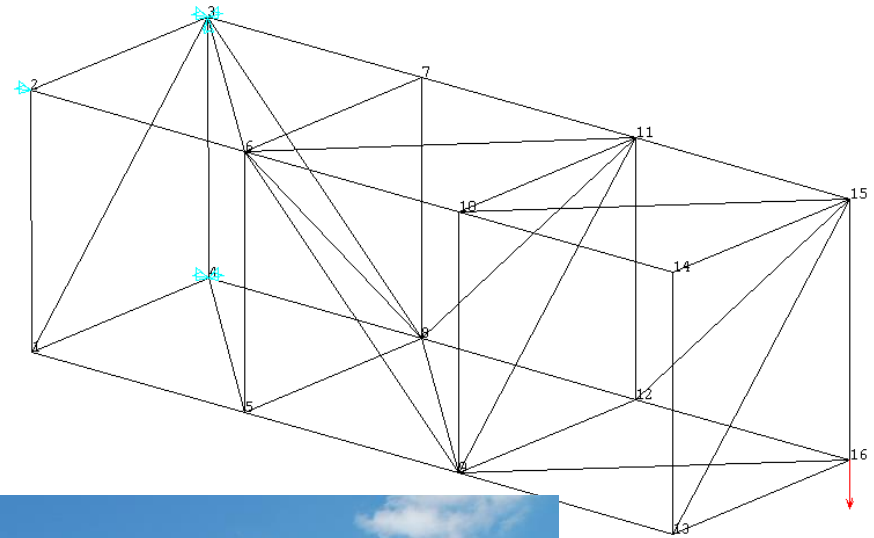
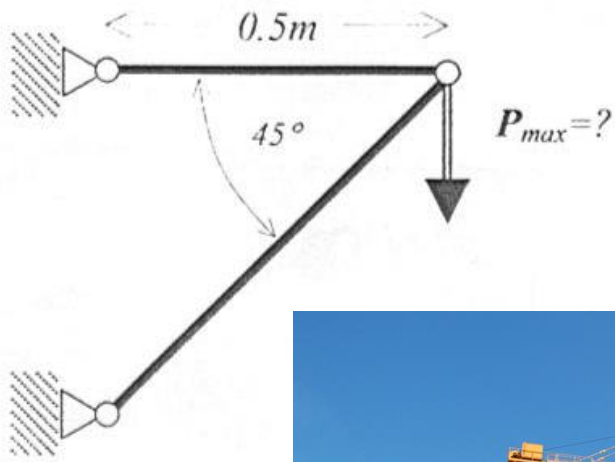
$$N = q R$$

Naprężenia w pierścieniu:

$$\sigma = \frac{N}{A} = \frac{q R}{A}$$

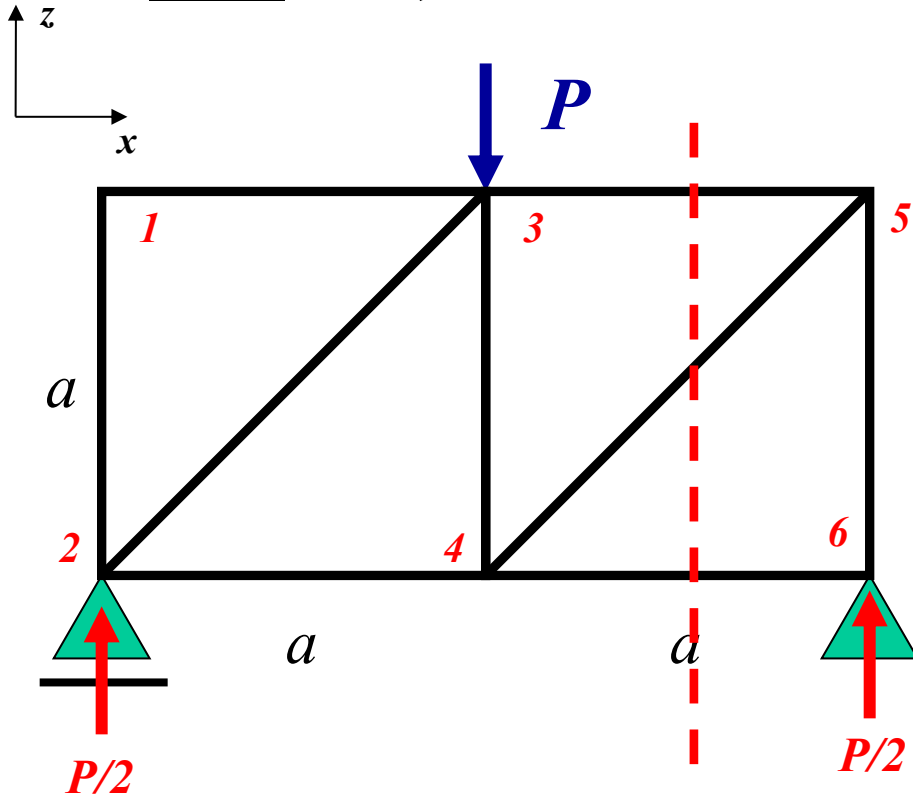
Kratownica

Kratownica – składa się z prętów prostych połączonych na końcach (w węzłach) przegubowo

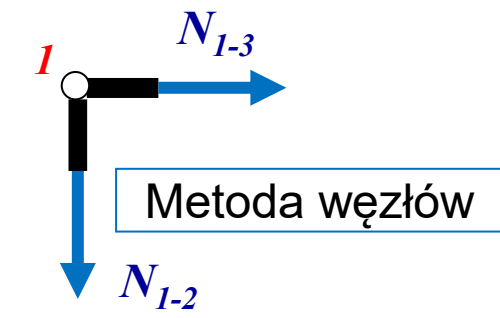
Kratownica – sposób rozwiązania

Dane: P , a , $EA = const$

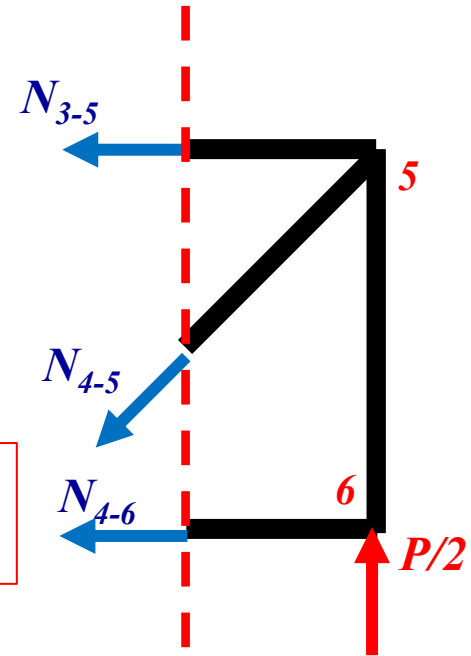
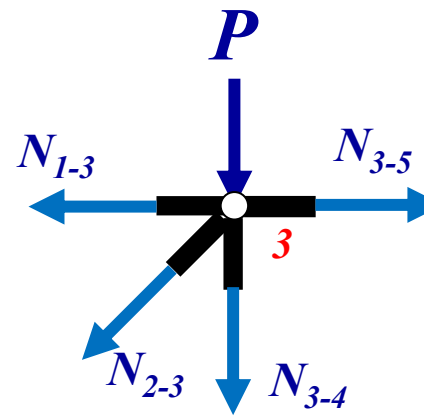
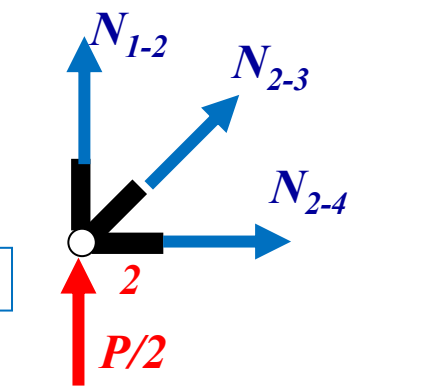
Metoda przekrojów

$$\sum F_x = 0, \sum F_z = 0, \sum M = 0$$

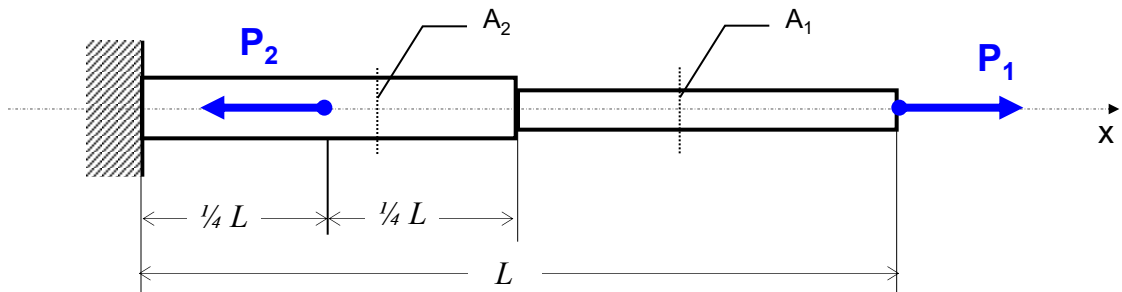
Metoda węzłów

$$\sum F_x = 0, \sum F_z = 0$$

Zadanie 6.1

Pręt o skokowo zmiennym polu przekroju poprzecznego obciążony został układem sił. Znaleźć: $N(x)$, $\sigma(x)$, $\varepsilon(x)$ i $u(x)$

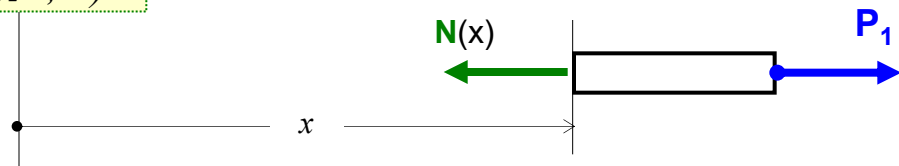
Dane:

$$P_1 = 10 \text{ kN}, \quad P_2 = 2 P_1$$

$$A_1 = 1 \text{ cm}^2, \quad A_2 = 2 A_1$$

$$L = 1 \text{ m}, \quad E = 2 \cdot 10^5 \text{ MPa}$$

dla $x \in (\frac{1}{2}L, L)$:

$$-N(x) + P_1 = 0$$

$$N(x) = P_1 = 10 \text{ kN}$$

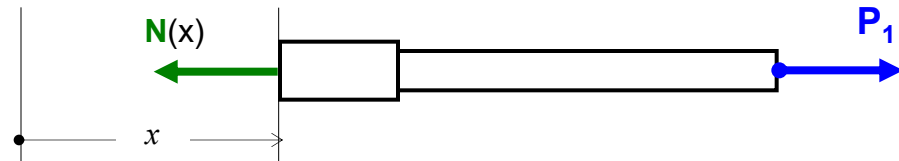
$$\sigma(x) = \frac{N(x)}{A_1}$$

$$\sigma(x) = \frac{10\,000 \text{ N}}{100 \text{ mm}^2} = 100 \text{ MPa}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{100 \text{ MPa}}{2 \cdot 10^5 \text{ MPa}} = 0,5 \cdot 10^{-3}$$

dla $x \in (\frac{1}{4}L, \frac{1}{2}L)$:

$$-N(x) + P_1 = 0$$

$$N(x) = P_1 = 10 \text{ kN}$$

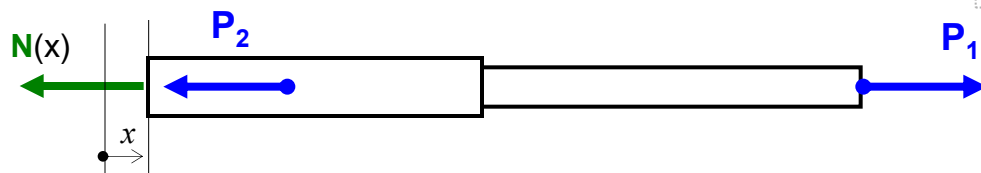
$$\sigma(x) = \frac{N(x)}{A_2}$$

$$\sigma(x) = \frac{10\,000 \text{ N}}{200 \text{ mm}^2} = 50 \text{ MPa}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{50 \text{ MPa}}{2 \cdot 10^5 \text{ MPa}} = 0,25 \cdot 10^{-3}$$

dla $x \in (0, \frac{1}{4}L)$:

$$-N(x) + P_1 - P_2 = 0$$

$$N(x) = P_1 - P_2 = -10 \text{ kN}$$

$$\sigma(x) = \frac{N(x)}{A_2}$$

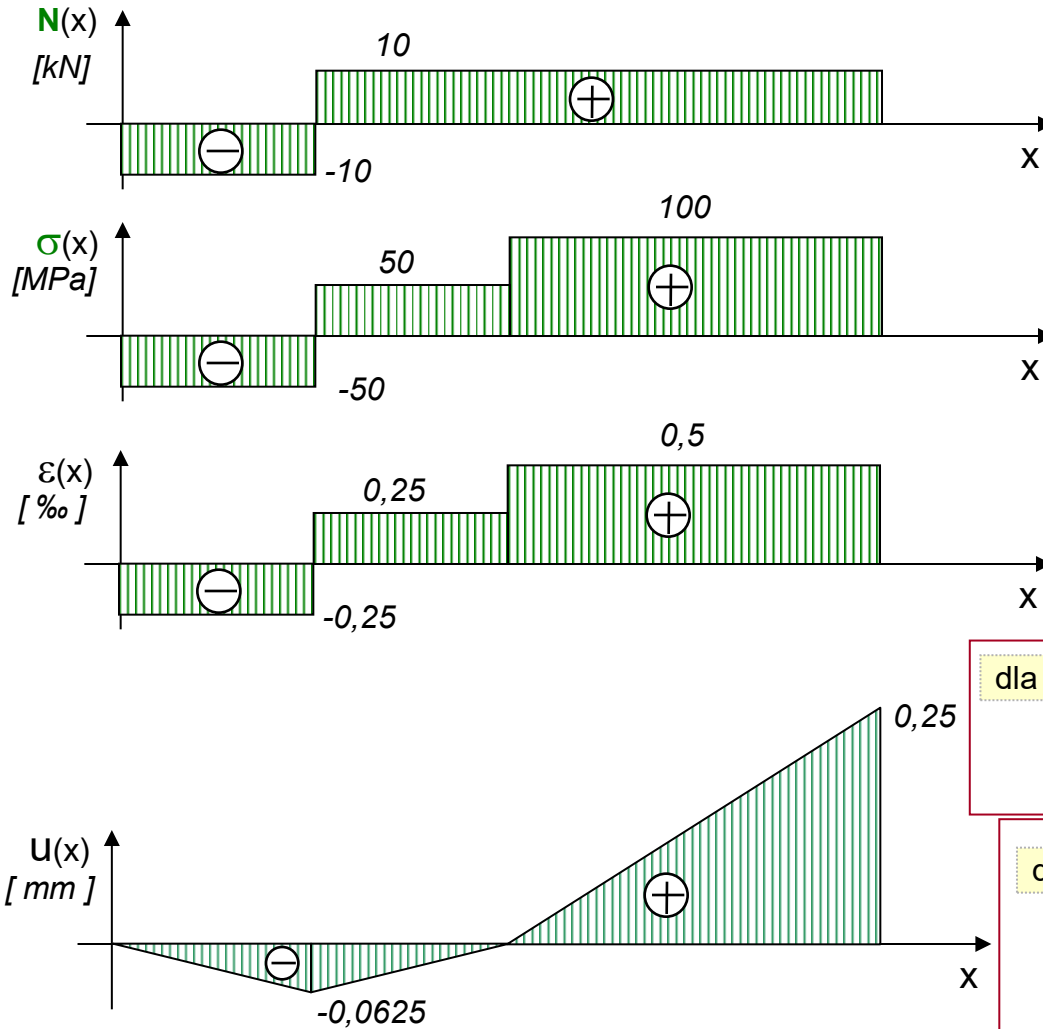
$$\sigma(x) = \frac{-10\,000 \text{ N}}{200 \text{ mm}^2} = -50 \text{ MPa}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{-50 \text{ MPa}}{2 \cdot 10^5 \text{ MPa}} = -0,25 \cdot 10^{-3}$$

Zadanie 6.1 (c.d.)

Wyniki analizy przedstawiamy na wykresach:

dla $x \in (\frac{1}{2}L, L)$: $N(x) = 10 \text{ kN}$

$\sigma(x) = 100 \text{ MPa}$ $\epsilon(x) = 0,5 \cdot 10^{-3}$

dla $x \in (\frac{1}{4}L, \frac{1}{2}L)$: $N(x) = 10 \text{ kN}$

$\sigma(x) = 50 \text{ MPa}$ $\epsilon(x) = 0,25 \cdot 10^{-3}$

dla $x \in (0, \frac{1}{4}L)$: $N(x) = -10 \text{ kN}$

$\sigma(x) = -50 \text{ MPa}$ $\epsilon(x) = -0,25 \cdot 10^{-3}$

Wyznaczenie funkcji przemieszczeń:

$$u(x) = \int_0^x \epsilon(x) dx$$

dla $x \in (0, \frac{1}{4}L)$: $u(x) = \int_0^x \epsilon(x) dx$ $u(x) = -0,25 \cdot 10^{-3} \cdot x$

$u\left(\frac{1}{4}L\right) = -0,25 \cdot 10^{-3} \cdot 250 \text{ mm} = -0,0625 \text{ mm}$

dla $x \in (\frac{1}{4}L, \frac{1}{2}L)$: $u(x) = u\left(\frac{1}{4}L\right) + \int_{\frac{1}{4}L}^x \epsilon(x) dx$

$u(x) = -0,0625 + 0,25 \cdot 10^{-3} \cdot \left(x - \frac{1}{4}L\right)$

$u\left(\frac{1}{2}L\right) = -0,0625 \text{ mm} + 0,25 \cdot 10^{-3} \cdot 250 \text{ mm} = 0$

dla $x \in (\frac{1}{2}L, L)$:

$u(x) = u\left(\frac{1}{2}L\right) + \int_{\frac{1}{2}L}^x \epsilon(x) dx$

$u(x) = 0 + 0,5 \cdot 10^{-3} \cdot \left(x - \frac{1}{2}L\right)$

$u(L) = 0,5 \cdot 10^{-3} \cdot 500 \text{ mm} = 0,25 \text{ mm}$

Funkcja $\epsilon(x)$ jest pochodną funkcji $u(x)$!

Zadanie 6.2 (obserwator na powierzchni)

Na jaką głębokość można opuścić windę zawieszoną na stalowej linie jeśli naprężenia dopuszczalne wynoszą $k_r=50$ MPa? Wyznaczyć całkowite wydłużenie liny.

Dane: $Q=6$ kN , $A=2$ cm² , $g=9,81$ m/s² , $E=2 \cdot 10^5$ MPa , $\rho=7,8 \cdot 10^3$ kg/m³

Równanie równowagi na oś x:

$$-N(x) + Q + G = 0$$

$$N(x) = Q + \rho g A \cdot (L - x)$$

Naprężenia normalne:

$$\sigma(x) = \frac{N(x)}{A(x)}$$

$$\sigma(x) = \frac{Q}{A} + \rho g \cdot (L - x)$$

Odształcenia:

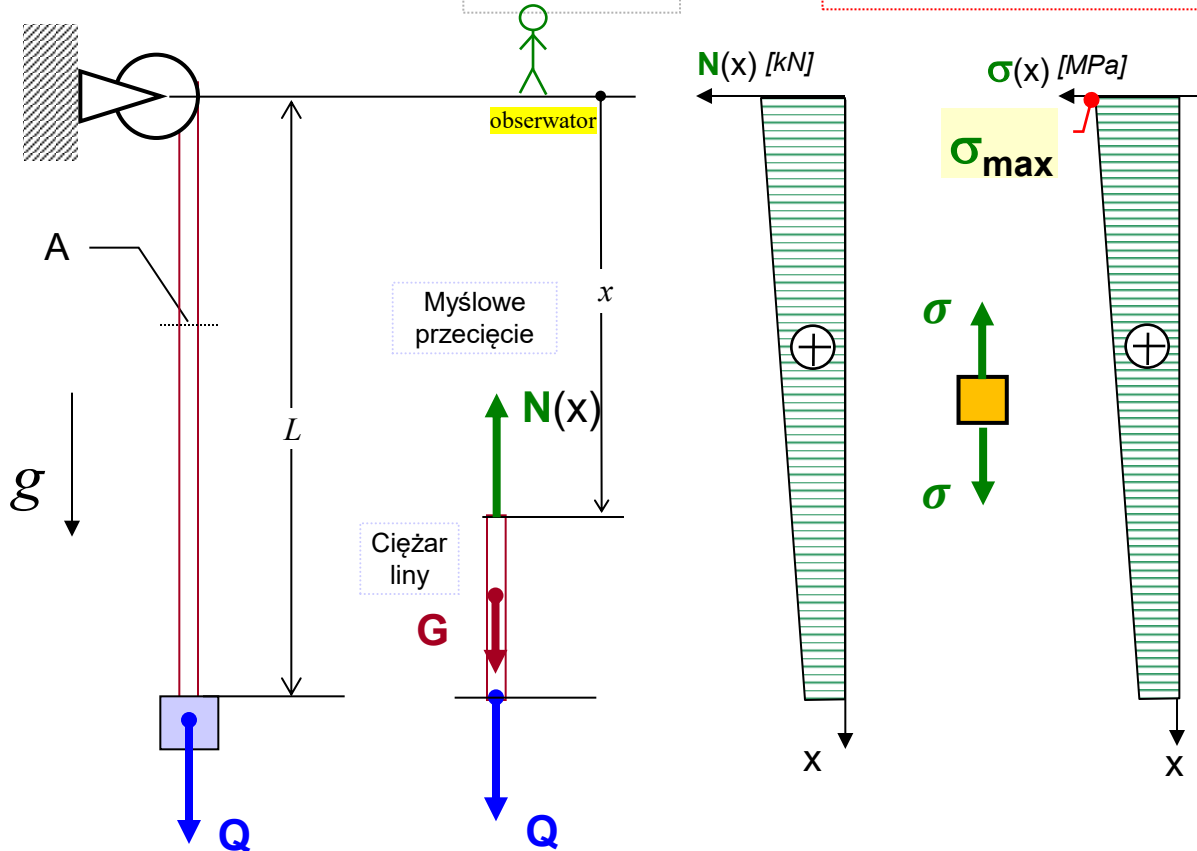
$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E(x)}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot (L - x)}{E}$$

Warunek bezpieczeństwa:

$$\sigma_{max} = \frac{Q}{A} + \rho g L \leq k_r$$

$$L \leq \frac{k_r A - Q}{\rho g A}$$

$$L \leq \frac{50 \frac{N}{mm^2} \cdot 200mm^2 - 6000N}{7,8 \cdot 10^3 \frac{kg}{m^3} \cdot 9,81 \frac{m}{s^2} \cdot 2 \cdot 10^{-4}m^2}$$

$$L_{max} = 261m$$

Zadanie 6.2 (obserwator na powierzchni c.d.)

Odształcenia:

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E(x)}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot (L - x)}{E}$$

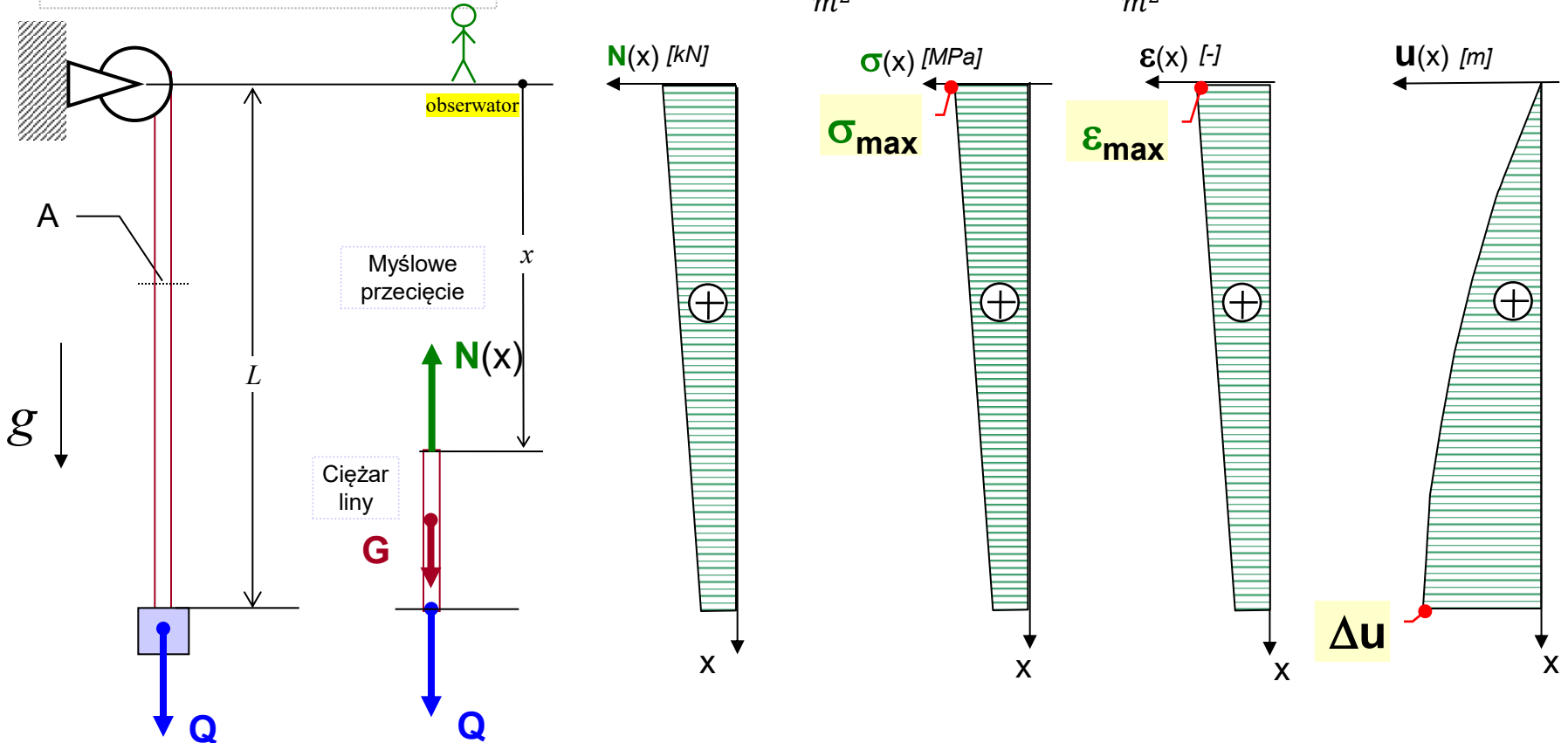
Wyznaczenie funkcji przemieszczeń:

$$u(x) = \int_0^x \varepsilon(x) dx$$

$$u(x) = \int_0^x \left(\frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot (L - x)}{E} \right) dx$$

$$u(x) = \frac{Q \cdot x}{AE} + \frac{\rho g}{E} \cdot \left(L - \frac{x}{2} \right) x$$

$$\Delta u = u(L) = \frac{Q \cdot L}{AE} + \frac{\rho g \cdot L^2}{2E} = \frac{6000 \text{ N} \cdot 261 \text{ m}}{2 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2 \cdot 2 \cdot 10^{11} \frac{\text{N}}{\text{m}^2}} + \frac{7800 \frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \cdot 9,81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2} \cdot (261 \text{ m})^2}{2 \cdot 2 \cdot 10^{11} \frac{\text{N}}{\text{m}^2}} = 0,052 \text{ m} = 5,2 \text{ cm}$$

Zadanie 6.2 (obserwator w windzie)

Na jaką głębokość można opuścić windę zawieszoną na stalowej linie jeśli naprężenia dopuszczalne wynoszą $k_r=50$ MPa? Wyznaczyć całkowite wydłużenie linii.

Dane: $Q=6$ kN , $A=2$ cm² , $g=9,81$ m/s² , $E=2 \cdot 10^5$ MPa , $\rho=7,8 \cdot 10^3$ kg/m³

Równanie równowagi na oś x:

$$N(x) - Q - G = 0$$

$$N(x) = Q + \rho g A \cdot x$$

Naprężenia normalne:

$$\sigma(x) = \frac{N(x)}{A(x)}$$

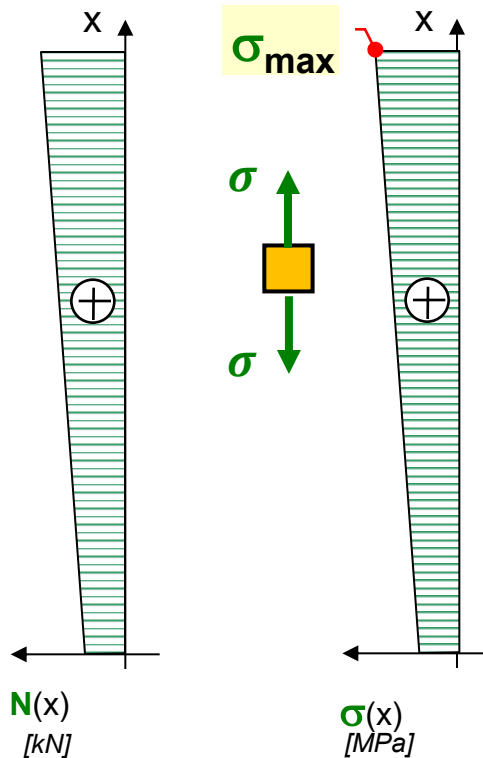
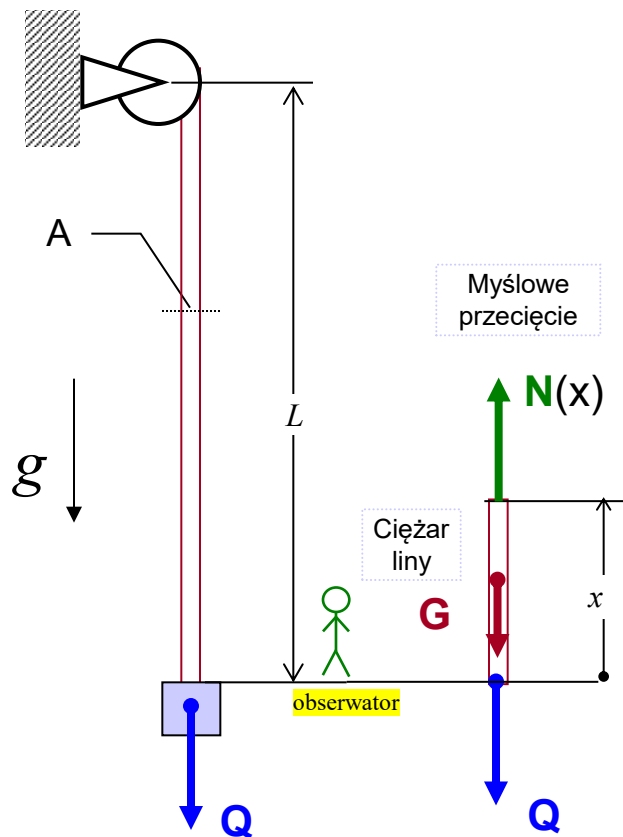
$$\sigma(x) = \frac{Q}{A} + \rho g \cdot x$$

Odształcenia:

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E(x)}$$

$$\varepsilon(x) = \frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot x}{E}$$

Warunek bezpieczeństwa:

$$\sigma_{max} = \frac{Q}{A} + \rho g L \leq k_r$$

$$L \leq \frac{k_r A - Q}{\rho g A}$$

$$L \leq \frac{50 \frac{N}{mm^2} \cdot 200 mm^2 - 6000 N}{7,8 \cdot 10^3 \frac{kg}{m^3} \cdot 9,81 \frac{m}{s^2} \cdot 2 \cdot 10^{-4} m^2}$$

$$L_{max} = 261 m$$

Zadanie 6.2 (obserwator w windzie c.d.)

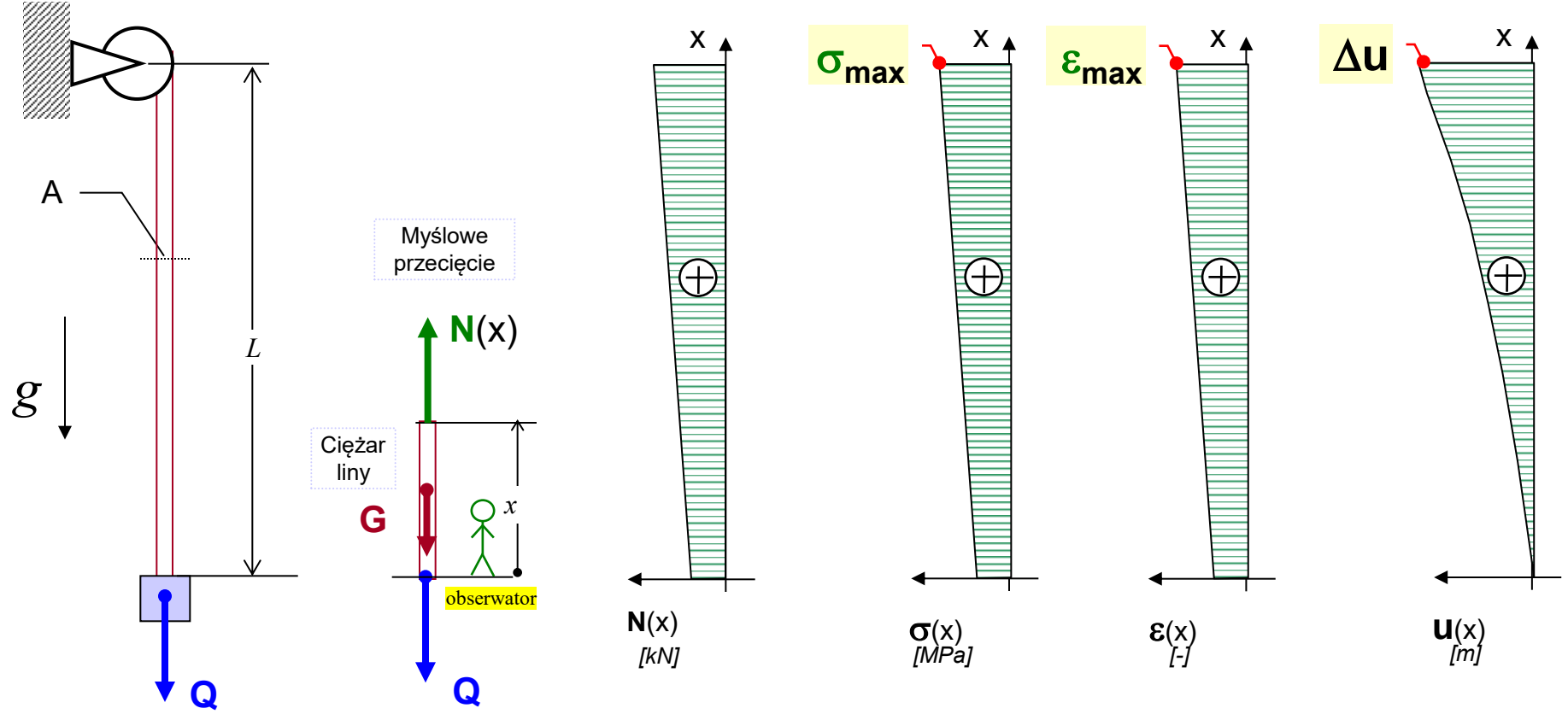
Odształcenia:

$$\varepsilon(x) = \frac{\sigma(x)}{E(x)} \quad \rightarrow \quad \varepsilon(x) = \frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot x}{E}$$

Wyznaczenie funkcji przemieszczeń:

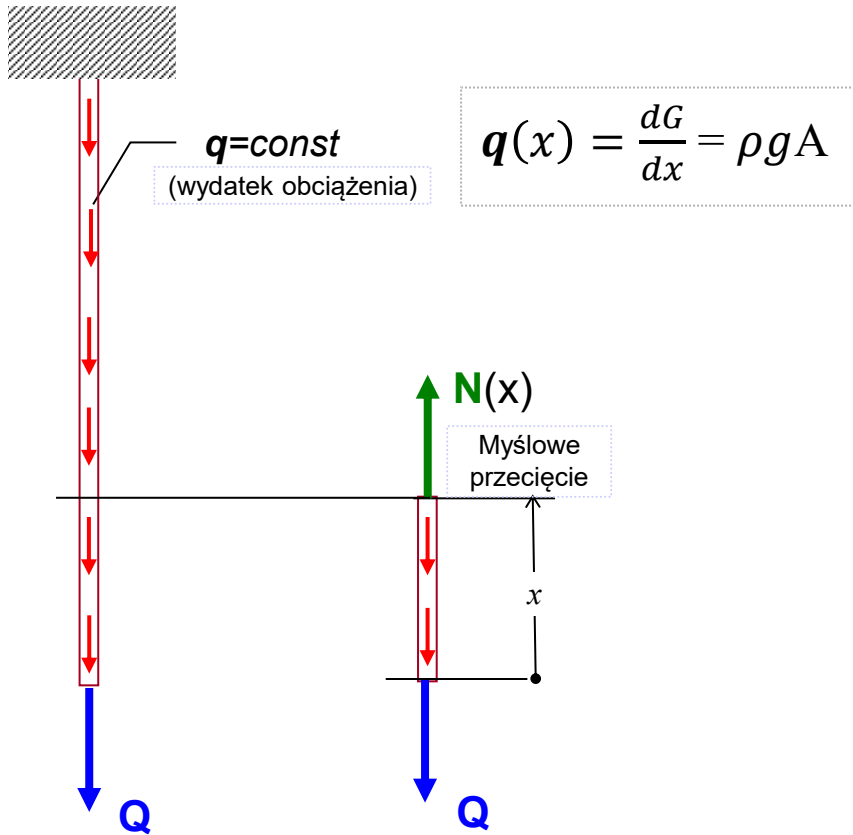
$$u(x) = \int_0^x \varepsilon(x) dx \quad \rightarrow \quad u(x) = \int_0^x \left(\frac{Q}{AE} + \frac{\rho g \cdot x}{E} \right) dx \quad \rightarrow \quad u(x) = \frac{Q \cdot x}{AE} + \frac{\rho g \cdot x^2}{2E}$$

$$\Delta u = u(L) = \frac{Q \cdot L}{AE} + \frac{\rho g \cdot L^2}{2E} = \frac{6000N \cdot 261m}{2 \cdot 10^{-4}m^2 \cdot 2 \cdot 10^{11} \frac{N}{m^2}} + \frac{7800 \frac{kg}{m^3} \cdot 9,81 \frac{m}{s^2} \cdot (261m)^2}{2 \cdot 2 \cdot 10^{11} \frac{N}{m^2}} = 0,052m = 5,2cm$$

Zadanie 6.2 (rozwiązanie alternatywne)

Posłużymy się pojęciem wydatku obciążenia

Równanie równowagi na oś x :

$$N(x) - \int_0^x q(x) dx - Q = 0$$

$$N(x) = Q + q \cdot x$$

$$N(x) = Q + \rho g A \cdot x$$

(Dalej tak jak poprzednio)

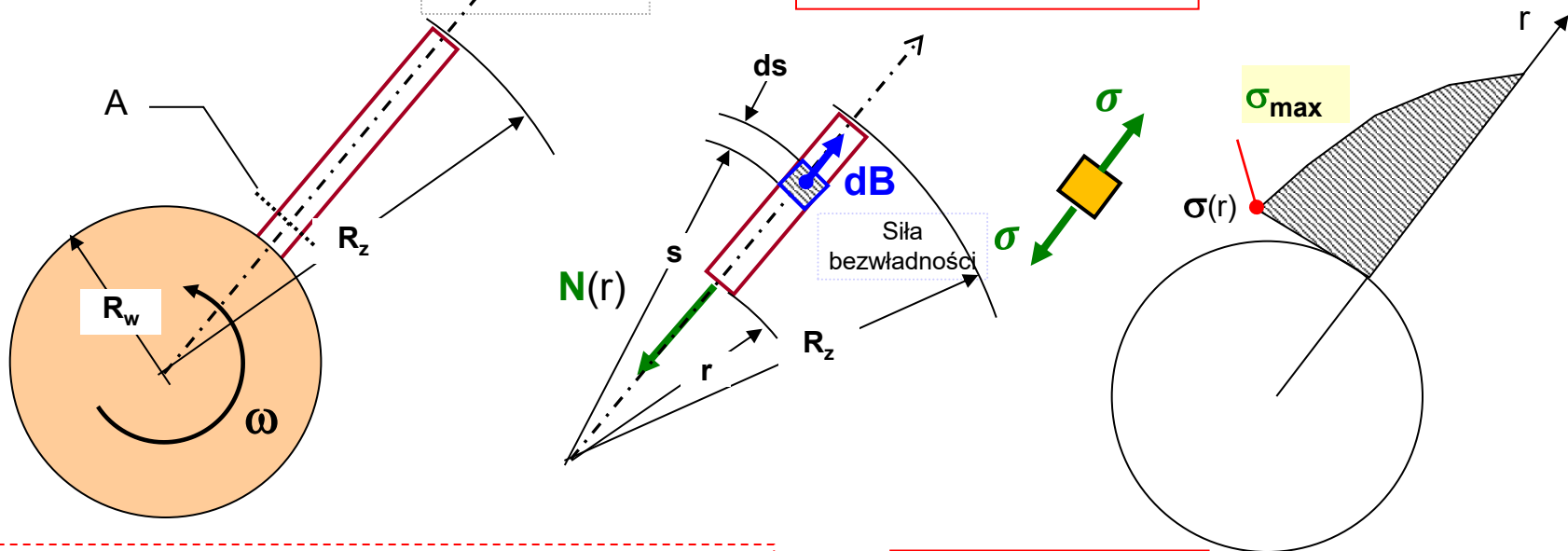
Zadanie 6.3

Pręt osadzony na wale wiruje z prędkością kątową ω . Jaka jest dopuszczalna wartość ω_{max} ?

Dane: $R_w = 0,5 \text{ m}$, $R_z = 1 \text{ m}$, A - dowolne, $\rho = 7,8 \cdot 10^3 \text{ kg/m}^3$, $R_e = 240 \text{ MPa}$, $n_e = 2$

Równanie równowagi na oś r: $-N(r) + \int_r^{R_z} dB = 0 \rightarrow N(r) = \int_r^{R_z} \omega^2 \cdot s \cdot \rho A \cdot ds$ Przyspieszenie bezwładności $N(r) = \frac{1}{2} \omega^2 \rho A (R_z^2 - r^2)$

Naprężenia normalne: $\sigma(r) = \frac{N(r)}{A(r)} \rightarrow \sigma(r) = \frac{1}{2} \omega^2 \rho (R_z^2 - r^2)$

Warunek bezpieczeństwa:

$$\sigma_{max} = \frac{1}{2} \rho \omega^2 (R_z^2 - R_w^2) \leq k_r = \frac{R_e}{n_e}$$

$$\omega \leq \sqrt{\frac{2 \left(\frac{R_e}{n_e} \right)}{\rho (R_z^2 - R_w^2)}}$$

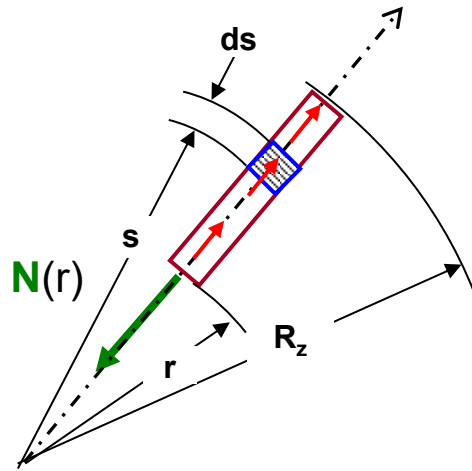
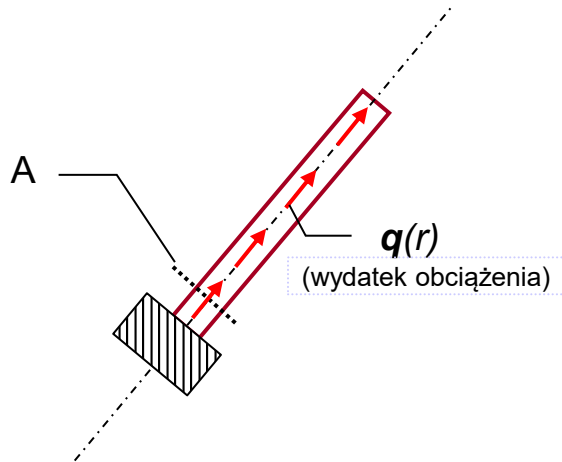
$$\omega_{max} = 203 \frac{\text{rad}}{\text{sek}}$$

$$n_{max} = \frac{60}{2\pi} \omega_{max} = 1939 \frac{\text{obr}}{\text{min}}$$

Zadanie 6.3 (rozwiązanie alternatywne)

Posłużymy się pojęciem wydatku obciążenia

$$q(r) = \frac{dB}{dr} = \omega^2 r \rho A$$

Równanie równowagi na oś r:

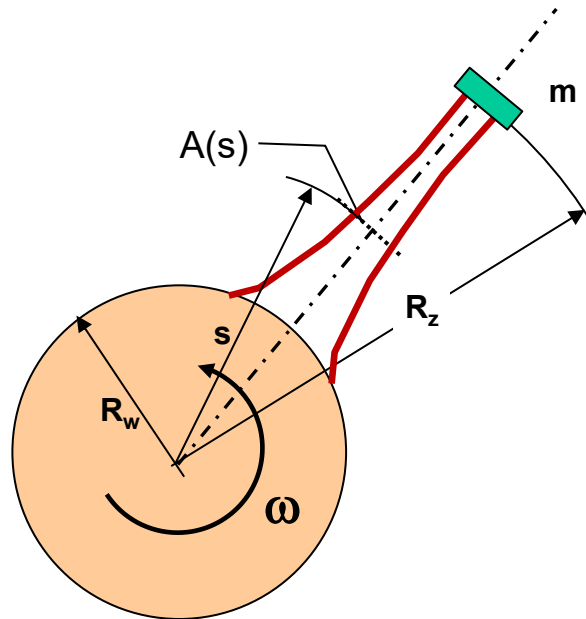
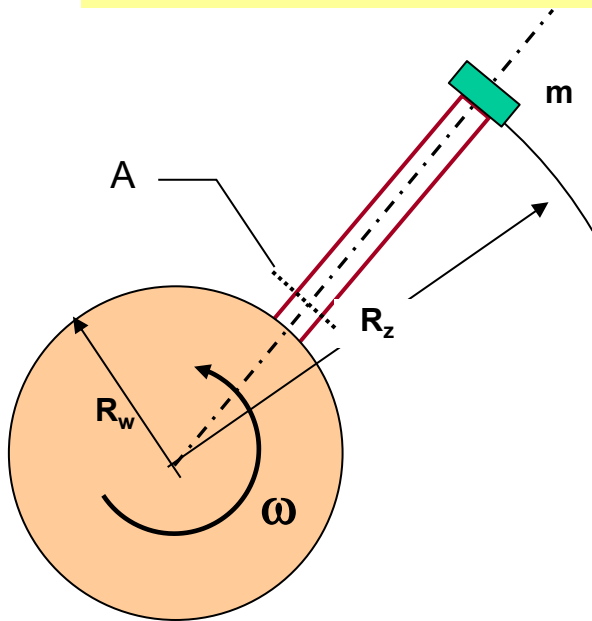
$$-N(r) + \int_r^{R_z} q ds = 0$$

$$\rightarrow N(r) = \int_r^{R_z} \omega^2 \cdot s \cdot \rho A \cdot ds$$

$$N(r) = \frac{1}{2} \rho \omega^2 A (R_z^2 - r^2)$$

(Dalej tak jak poprzednio)

Modyfikacje zadania 6.3

Z równania równowagi na oś r:

$$N(r) = \int_r^{R_z} \omega^2 \cdot s \cdot \rho A(s) \cdot ds + \omega^2 \cdot R_z \cdot m$$

Naprężenia normalne:

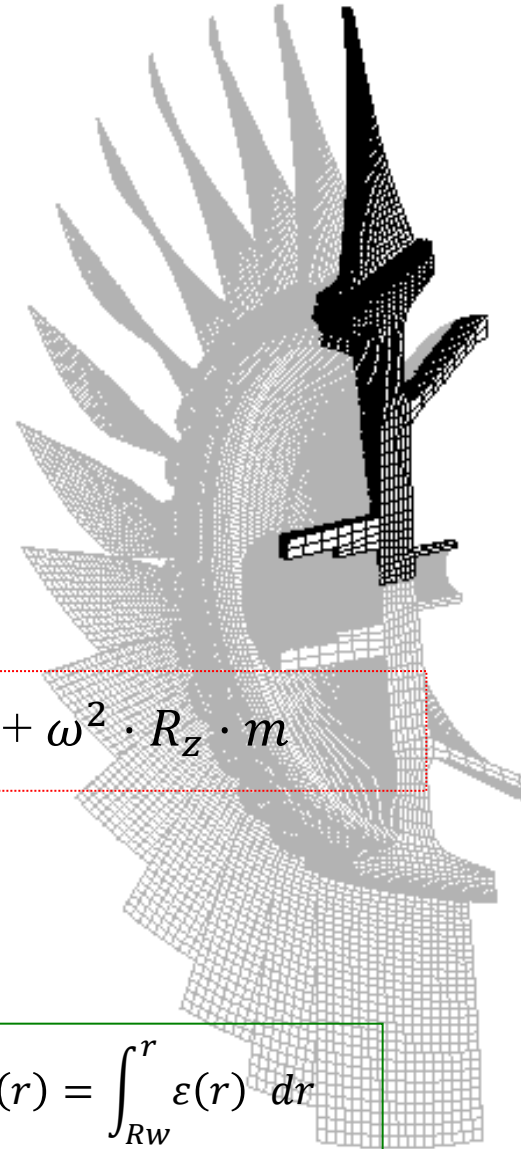
$$\sigma(r) = \frac{N(r)}{A(r)}$$

Odształcenia:

$$\varepsilon(r) = \frac{\sigma(r)}{E(r)}$$

Przemieszczenia:

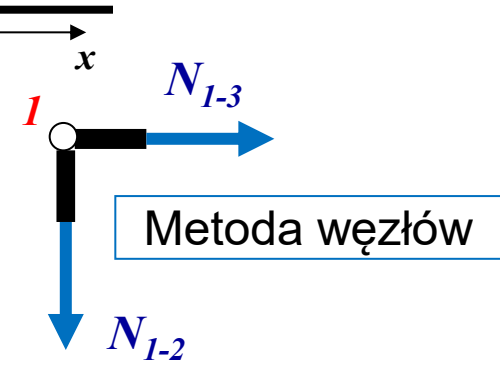
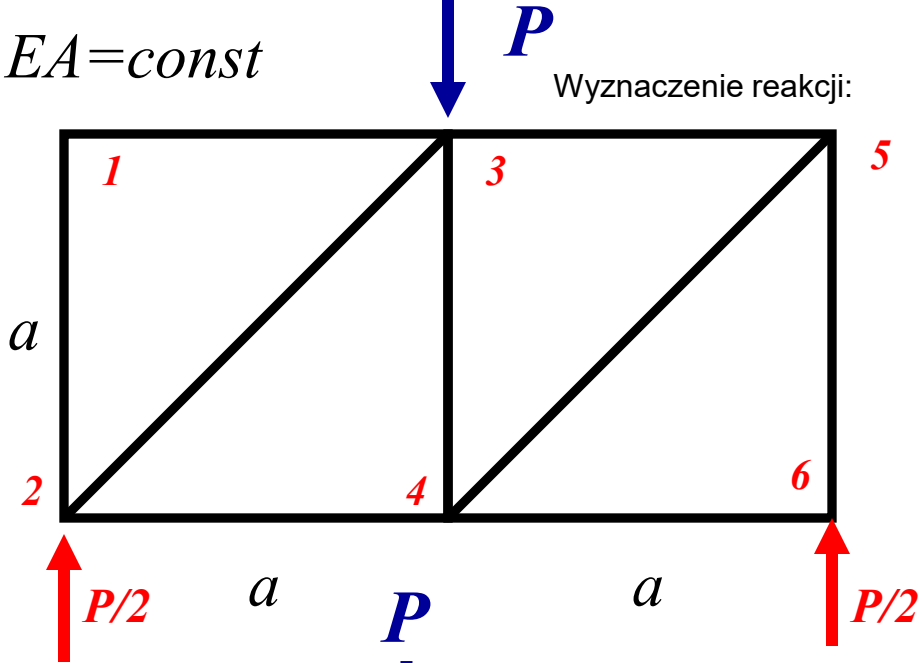
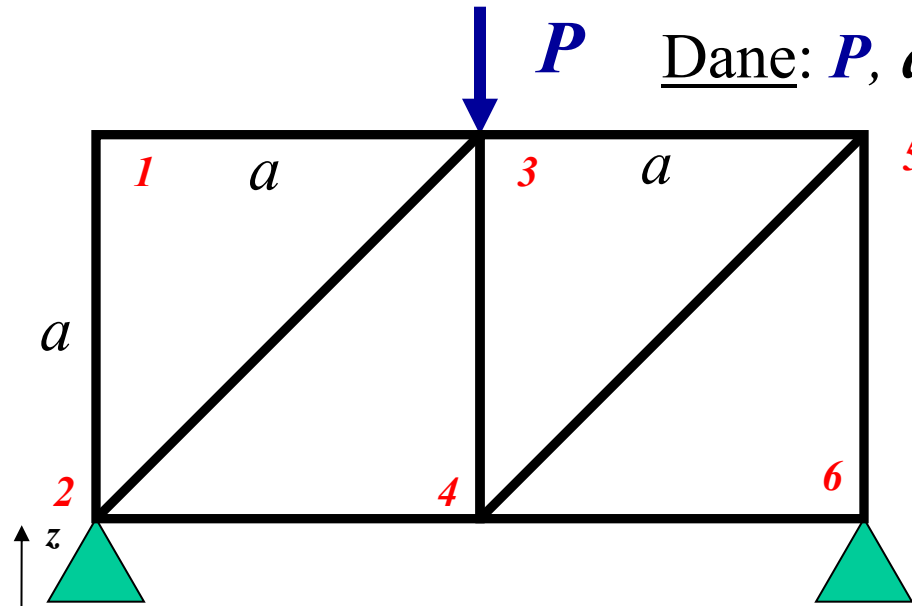
$$u(r) = \int_{R_w}^r \varepsilon(r) \, dr$$

Zadanie 6.4 Rozwiązać kratownicę płaską

Dane: P , a , $EA = const$

Wyznaczenie reakcji:

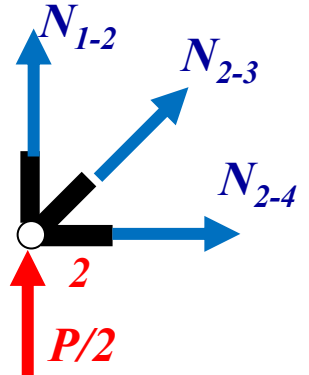

$$\sum F_x = 0$$

$$\sum F_z = 0$$

$$N_{1-3} = 0$$

$$N_{1-2} = 0$$

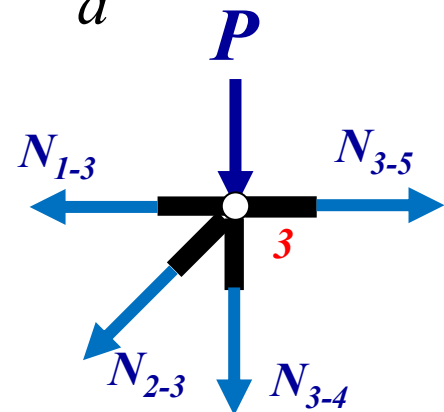

$$N_{2-4} + N_{2-3} \cos 45^\circ = 0$$

$$\frac{1}{2}P + N_{2-3} \sin 45^\circ = 0$$

$$N_{2-4} = \frac{1}{2}P$$

$$N_{2-3} = -\frac{1}{2}\sqrt{2}P$$

$$N_{3-5} - N_{2-3} \cos 45^\circ = 0$$

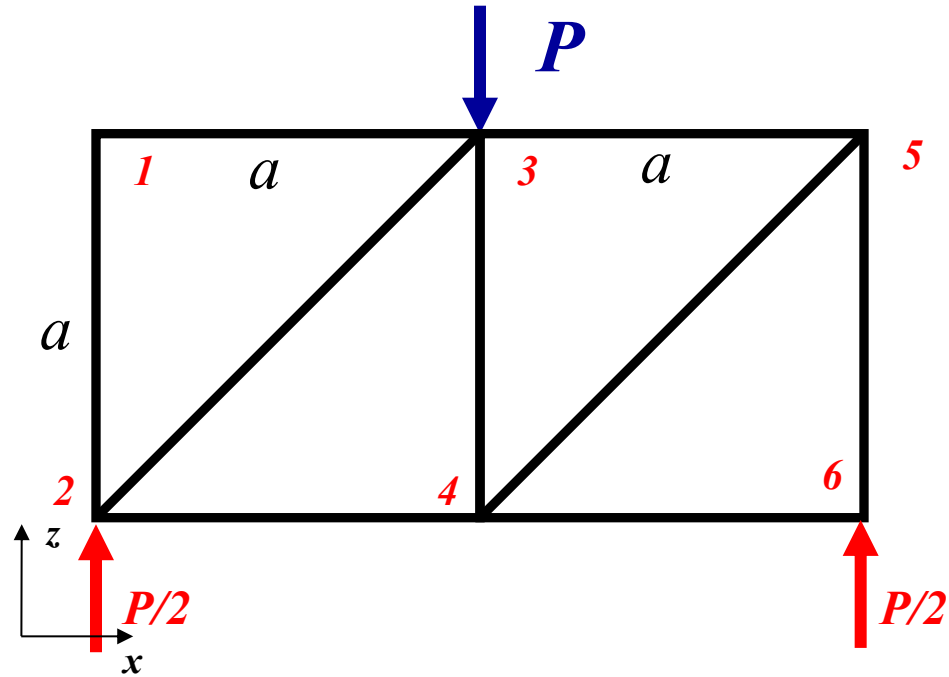
$$-P - N_{2-3} \sin 45^\circ - N_{3-4} = 0$$

$$N_{3-5} = -\frac{1}{2}P$$

$$N_{3-4} = -\frac{1}{2}P$$

i.t.d

Zadanie 6.4 (Przedstawienie wyników)

$$N_{1-3}=0$$

$$N_{1-2}=0$$

$$N_{2-4} = \frac{1}{2}P$$

$$N_{2-3} = -\frac{1}{2}\sqrt{2}P$$

$$N_{3-5} = -\frac{1}{2}P$$

$$N_{3-4} = -\frac{1}{2}P$$

i.t.d

Przebieg sił normalnych
w prętach kratownicy

